

Tieteentekijöiden lausunto sidosryhmille ehdotuksesta tohtorintutkinnon suoritusajan rajaamisesta

Kansallisen tohtorikoulutuspilotin seurannan ja arvioinnin tutkimushankkeen yhteydessä kerätään tietoa tohtorintutkinnon suoritusajojen mahdollisesta sääntelytarpeesta eli tutkintoajan mahdollisesta rajaamisesta lainsäädännössä. Myös [Unifin suosituksissa tutkijakoulutuksen kehittämiseksi](#) esitetään, että tohtorintutkinnon tavoitteellista suoritusaikaa sekä suoritusoikeuden voimassaolon rajausta on syytä tarkastella, ja että "Unifi käynnistää yliopistolain uudistusehdotuksen valmistelun jatko-opinto-oikeuden rajaamiseksi. Samassa yhteydessä on ratkaistava suoritusajan seuranta ja lisäajan hakeminen." (Unifi 2024, 39.)

Tohtorikoulutuspilotin seurannan ja arvioinnin tutkimushanke kuulee sidosryhmiä tohtorintutkinnon ajallisesta rajaamisesta loppuvuodesta 2024. Toistaiseksi on epäselvää, sisällytetäänkö kuultaviin akateemisen yhteisön muita jäseniä kuin yliopistojen johtoa.

Tieteentekijät on ammattiliitto, joka edustaa tutkijoita sekä erilaisia tieteentekijöitä kaikissa uravaiheissa. Olemme yliopistosektorin suurin ammattiliitto ja merkittävä osa yhteensä noin 7000 jäsenestämme on nuorempia tutkijoita, erityisesti väitöskirjatutkijoita. Varttuneemmat jäsenemme taas toimivat muun muassa väitöskirjatutkijoiden ohjaajina, tohtorikoulutuksen kehittäjinä ja niin edelleen. Olemme aktiivinen tieteentekijöiden edunvalvoja niin työelämässä kuin korkeakoulu- ja tiedepolitiikassa. Näin ollen toivomme kannanottomme tohtorintutkinnon suoritusajan ajalliseen rajaamiseen tulevan huomioiduksi.

Tieteentekijät ei kannata tohtorintutkinnon suoritusajan rajaamista lainsäädännöllä. Nähdäksemme ainut muoto, jossa tohtorintutkinnon suoritusajan ajallinen rajaaminen olisi mahdollista, olisi väitöskirjatutkimuksen rahoituksen takaaminen työsuhteessa koko tutkimuksen ajaksi. Tällaisen työsuhteen tehtävät tulisi keskittyä päätoimiseen

tutkimukseen, jolloin muita tehtäviä sisältyisi työsuunnitelmaan vain vähän ja niin, että myös muut tehtävät tukevat mahdollisimman hyvin tutkimustyön edistymistä.

Kuten hyvin tiedämme, nykyisessä järjestelmässä väitöskirjatutkimuksen rahoitus on turvattu koko tutkimuksen ajaksi hyvin harvassa tapauksessa. Tällöinkään rahoitusta ei taata samassa yhteydessä jatko-opinto-oikeuden myöntämisen kanssa, vaan väitöskirjatutkija joutuu ensin hakemaan jatko-opinto-oikeutta ja yleensä vasta sen jälkeen rahoitusta erikseen. Kuten lukuisat jäsenkyselymme sekä kyselymme nuoremmille tutkijoille osoittavat, suurimmalla osalla väitöskirjatutkijoista rahoitus ei järjesty koko tutkimustyön ajaksi, vaan korkeintaan 1–2 vuodeksi kerrallaan, jolloin tutkija joutuu keskeyttämään varsinaisen tutkimustyönsä jatkorahoituksen hakemisen takia. Pahimmillaan tutkimustyö keskeytyy rahoituskatkojen aiheuttaman työttömyyden muodossa. Lisäksi väitöskirjatutkimusta voidaan jo lähtökohtaisesti tehdä osana muuta työtä. On ehdottoman tärkeää, että jatkossakin on mahdollista suorittaa tohtorintutkintoja myös sivutoimisesti ja kiinnittyen erilaisiin tutkimusorganisaatioihin.

Tohtorintutkinnon ajallista rajaamista vastaan on myös muita argumentteja. Näihin kuuluvat muun muassa:

Tieteen vapaus: tutkimus on luovaa työtä, jossa tietyn asteiset muutokset esimerkiksi tutkimusasetelmassa kuuluvat työn luonteeseen. Tällaista luovaa työtä on mahdoton määritellä juridisiin aikaraameihin ja tällainen rajaaminen olisi vakava puuttuminen tutkijan akateemiseen vapauteen. Mahdollinen suoritusajan rajaaminen herättää kysymyksen myös tieteen laadusta.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus: väitöskirjoja tehdään erilaisissa tilanteissa ja erilaisiin tarpeisiin. Tohtorintutkinnon ajallinen rajaaminen ei edistäisi tutkijoiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta esimerkiksi erilaisten perhetilanteiden tai terveydentilan kannalta. Päinvastoin katsomme, että korkeimman tutkinnon suorittamisen saavutettavuutta ja

tutkijakunnan moninaisuutta tulee edistää huomioimaan aiempaa paremmin tutkijoiden tasa-arvo sekä yhdenvertaisuuskysymykset.

Katsomme, että tohtorintutkinnon mahdollisen ajallisen rajaamisen myötä vastuu kohdennettaisiin entistä enemmän väitöskirjatutkijalle ilman takeita siitä, että yliopisto, työnantaja ja rahoittaja takaavat riittävät edellytykset väitöskirjatutkimuksen edistämiseksi annetussa ajassa ja mitä tapahtuu – menettääkö tutkija tutkinto-oikeuden kokonaan – jos työ ei ole valmistunut. Jo nykyisellään nuoremmat tutkijat kärsivät kovista odotuksista ja paineista, mikä heikentää heidän hyvinvointiaan. Tämä aiheuttaa pahimmillaan esimerkiksi mielenterveyden ongelmia. Mahdolliset entistä tiukemmat (aika-) rajoitukset ja odotukset lisääisivät nuorempien tutkijoiden kokemaa painetta työnsä tekemisestä. Kuka tällaisessa tilanteessa kantaa vastuun potentiaalisesta työturvallisuusriskistä? Jo nykyisellään monet nuoremmat tutkijat jättävät lomina ja vapaita pitämättä, eikä heillä ole tarpeeksi aikaa työstä palautumiseen.

Sen sijaan katsomme, että tohtorikoulutuksen kehittämisessä on pyrittävä siihen, että tohtorintutkinnon sisältö ja vaatimukset määritellään niin, että tutkinto on mahdollista suorittaa tietyssä ajassa (esimerkiksi neljässä vuodessa) *päätoimista* työskentelyä. Huomio tulee olla nimenomaan työskentelyn päätoimisuudessa, jolloin erilaiset katkokset – johtuvat ne sitten perhevapaasta, rahoituskatkosta tms. – huomioidaan aidosti tohtorintutkinnon suorittamiseen kuluneessa ajassa. Nyt, kun tilastojen kautta tarkastellaan tohtorintutkinnon suorittamiseen kulunutta aikaa kalenterivuosisissa, ei aidosti kiinnitetä huomiota tutkimustyön päätoimisuuteen.

Tohtorintutkinnon sisällön määrittelyn ohella on kiinnitettävä huomiota sekä väitöskirjatutkimuksen rahoitukseen että ohjaukseen. Kiitämme Unifin suosituksia tutkijakoulutuksen kehittämiseksi juuri siitä näkökulmasta, että ne nostavat ohjauksen kehittämisen yhdeksi keskeiseksi toimeksi, miten tutkijakoulutusta voidaan ja tulee kehittää. Tämän ohella vetoamme kaikkiin tutkimusta rahoittaviin tahoihin sen puolesta, että

väitöskirjatutkijoille heidän tutkimus- ja työsuunnitelmansa huomioiden – onko kyse päätoimisesta vai sivutoimisesta työskentelystä – taataan rahoitus koko työskentelyn ajaksi. Resurssien ja työskentelyedellytysten tulee olla kunnossa ensin, ennen kuin voimme edes harkita lisävelvoitteita tai rajoituksia yksilöille eli väitöskirjatutkijoille.

Lisäksi katsomme, että tohtorintutkinnon ajallinen rajaaminen niin, että suoritusaikaan voisi tietyin edellytyksin hakea lisääikaa tuottaisi hallinnollista lisätyötä ja pahimmassa tapauksessa asettaisi nuoremmat tutkijat epätasa-arvoiseen asemaan sen suhteen, kuka heidän lisäaika hakemuksiaan käsittelee ja millä perustein. Yliopistot ovat jo kehittäneet erilaisia passiivirekistereitä, joiden avulla ei aktiivisesti väitöskirjaansa tai tohtorintutkintoaan suorittavat tutkijat voidaan huomioida ohjausresurssin kartoittamisessa.

Tohtorintutkinnon ajallinen rajaaminen lainsäädännössä ei ole uusi aloite, vaan toistuva keskustelu. Aiemmillä kerroilla akateeminen yhteisö laajasti on nähnyt rajaamisen haitallisena. Toivomme, että nytkin argumentit puhuvat sen puolesta, että suoritusajan rajaamista ei pyritä viemään lainsäädäntöön.

Lisätietoja:

Erityisasiantuntija Miia Ijäs-Idrobo

miia.ijas@tieteentekijat.fi